

Dr. Tenyér Barbara Nóra

A SZERZŐI JOG JOGGAZDASÁGTANA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FELHASZNÁLÁS ENGEDÉLYEZÉSÉRE – II. RÉSZ*

3. A KÖZÖS JOGKEZELÉS GAZDASÁGTANA ÉS A TRANZAKCIÓS KÖLTSÉGEK

3.1. A közös jogkezelés célja

A közös jogkezelés legalapvetőbb célja az, hogy leegyszerűsítse a szerzői művek felhasználásával kapcsolatos folyamatokat, valamint a szerzők számára lehetővé tegye a joggyakorlást a tömeges egyedi engedélyezési folyamatok esetében is. A közös jogkezelő szervezetek arra nyújtanak megoldást, hogy az engedélyezés és a díjfizetés egyszerűbbé váljon mind az alkotói, mind a felhasználói oldal számára. A közös jogkezelő szervezetek jellemzően a szerzők, illetve más jogosultak megbízásából, helyettük, de javukra és érdekükben végzik a jogaik kezelését,⁵² azonban e tevékenység bizonyos esetekben kötelező jelleggel, jogszabály erejénél fogva is végezhető. Amint azt a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (Kjk.-irányelv, 2014. február 26.) a preambulumban is rögzíti, a közös jogkezelő szervezetek létének célja az, hogy lehetővé tegyék a szerzői jogi jogosultak számára, hogy díjazásban részesüljenek olyan felhasználások után, amelyek ellenőrzésére vagy érvényesítésére nem lenne lehetőségük, beleértve a nem belföldi piacokat is.

A közös jogkezelők feladatkörébe tartozik a kezelésükbe tartozó művek felhasználásának engedélyezése, a díjak megállapítása, beszedése és a beszedett díjak jogosultak között történő felosztása és ennek megfelelő kifizetése. Továbbá figyelemmel kísérik a felhasználások alakulását, és általában felléphetnek a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jog megsértése esetén is. Ehhez kapcsolódóan a Kjk.-irányelv céljai közé tartozik az egyes szervezetek átláthatóságának és elszámoltathatóságának növelése is.

Összhangban a szerzői jog területéhez kötöttségével, a közös jogkezelő szervezetek kezdetől fogva nemzeti keretek között szerveződtek:⁵³ egy adott állam területén kizárólag azok az entitások jogosultak jogkezelési tevékenységet végezni, amelyek részére ezt az állam vonatkozó jogszabályi rendelkezései lehetővé teszik. Ugyanakkor a közös jogkezelők a saját terü-

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán 2019-ben díjazott dolgozat átdolgozott, szerkesztett változata.

⁵² Grad-Gyenge Anikó, Sarkady Ildikó: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiaudományi Intézete, 2014, p. 17: http://nmhh.hu/dokumentum/191936/mk10_web.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁵³ Grad-Gyenge, Sarkadi: i. m. (52), p. 53–54

letükön (az online felhasználást kivéve) jogosultak a világ összes szerzői jogi jogosultjának képviselőjére, tehát az ún. „világrepertoárt” képviselik. Ez áll egyrészt természetesen az adott ország szerzői műveinek összességéből, azaz repertoárjából (nemzeti repertoár). A külföldi repertoár képviselőjére és részükre közös jogkezelési tevékenység végzésére pedig a más, külföldi közös jogkezelő szervezetekkel kötött kétoldalú szerződések alapján jogosultak. Így a közös jogkezelő szervezetek egyfajta hálózatot alkotnak, amelyben az összes közös jogkezelő közvetlenül vagy közvetve kapcsolódik egymáshoz. Ennek révén biztosítható az, hogy egy adott ország szerzői közös jogkezelésből eredő jogait a származási országuk határain túl is érvényesíteni tudják.

3.2. A közös jogkezelés kockázatmérséklő funkciója

A szerzők jellemzően nagyon kevés információval rendelkeznek a piaci folyamatokról, a mű iránti keresletről, helyettesítő termékekről, a jogszabályi környezet lehetséges megváltozásáról. Ezek mind olyan körülmények, amelyek növelik a bizonytalanságot egy-egy ügylet körül. Ezzel szemben a közös jogkezelő szervezetek egyrészt kiterjedtebb piaci információval rendelkeznek, másrészt jóval inkább képesek arra, hogy szétterítsék az információhiányból, illetve az információs aszimmetriából eredő kockázatot. Emiatt általánosságban megállapítható, hogy a kockázati tényezőt jelentősen csökkentheti a közös jogkezelők igénybevétele az egyedi jogkezeléssel szemben, míg az egyedül tárgyaló szerző jelentős információhiányból adódó hátrányt szenvedhet el.

Mindemellett általánosan szintén elmondható, hogy a közös jogkezelő szervezetek erőteljesebb igényérvényesítő képességgel rendelkeznek. A közös jogkezelő szervezeteknek alapvetően erősebb a tárgyalási pozíciója, emiatt pedig előnyösebb szerződési feltételeket tudnak elérni az egyedüli tárgyalópartner szerzőhöz képest.⁵⁴ Ezen erősebb tárgyalási pozíciónak az is oka, hogy egy-egy műtípus vagy felhasználási jog tekintetében a közös jogkezelő szervezet egyedüli szereplő a piacon, és a felhasználásra engedélyt csak tőlük lehet szerezni.

A közös jogkezelő szervezeteknek további „biztosító funkciójuk” is van: a népszerűbbnek, illetve kevésbé népszerűnek bizonyuló művek szerzői – ha nem is egyenlő mértékben, de – egyaránt részesülnek a bevételekből, amivel jelentősen csökkenhet a művek szerzőként történő előállításából adódó pénzügyi kockázat.⁵⁵ Ugyanakkor a népszerűbb művek szerzői, előadói arányaiban kevesebb bevételre tesznek szert (amely azonban még mindig jóval magasabb összeget jelent, mint amihez a kevésbé népszerű művek szerzői, előadói jutnak), mintegy „közvetetten támogatva” a kevésbé népszerű művek szerzőit.

⁵⁴ Ana María Tétrel: Considering the risk dimension in the administration of copyright. Review of Economic Research on Copyright Issues, 5. évf. 1. sz., 2008, p. 3–6: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1260506 – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁵⁵ Tétrel: i. m. (54), p. 5.

A szerződéskötést megelőző tárgyalások során, illetve azt követően szintén felmerülhetnek kockázatok a díjfizetéssel kapcsolatban a szerző oldalán (pl. a felhasználó nem fizeti ki a teljes díjat), amelyek szintén mérséklődhetnek, ha nem egy szerző egyedül, hanem egy közös jogkezelő szervezet lép fel a felhasználóval szemben. Fontos szempont, hogy a közös jogkezelők megfelelő kapacitással rendelkeznek arra, hogy ellenőrizzék a felhasználásokat, tehát könnyebben kiszűrjük a jogtalan felhasználásokat, és felléphetnek ellenük. Ezzel szemben a szerző önállóan ilyen kapacitással nem bír, a jogsértő felhasználások feltárására és az ezekkel szembeni fellépésre tehát kisebb esélye van.⁵⁶

A közös jogkezelő szervezetek azonban nemcsak a szerzői, hanem a felhasználói oldal számára is bírnak egyfajta kockázatmérséklő funkcióval. A felhasználók oldalán egyrészt annak a kockázata merülhet fel, hogy a mű vagy művek valós értékénél többet fizetnek ki (szintén az információs aszimmetriára visszavezethetően). Továbbá a felelősséghez, jogsértés elkövetéséhez fűződő kockázat is enyhül, mivel a felhasználó nem a szerzői jogi jogosulttal, vagy nem minden jogosulttal szerződik (pl. zenemű esetében gyakran elválnak a szövegíró és a zeneszerző jogai).⁵⁷

3.3. Költségmérés- és mérséklési funkció

A közös jogkezelés létét nagyon gyakran indokolják a tranzakciós költségek csökkentésével, miszerint a jogkezelő szervezetek működésének egyik fő funkciója az, hogy az engedélyezés tranzakciós költségeit mérsékeljék az egyedi engedélyezéshez képest. Ez oly módon valósul meg, hogy a szervezetek egységes feltételeket kínálnak annak érdekében, hogy az egyedi feltételek minden egyes felhasználás esetén történő megtárgyalása ne emésszen fel további erőforrásokat.⁵⁸ Erre a jelenségre ugyanakkor hátrányként is lehet hivatkozni, mivel ily módon az eltérő természetű művek felhasználása azonos feltételek alá esik, ennek következtében kevésbé tehető különbség a díjazásban az adott mű sikeressége függvényében (bár a jogdíjak felosztásánál igenis tehető különbség).

A tranzakciós költség mérséklése, mint célkitűzés, nyilvánvalóan mind a jogosulti, mind a felhasználói oldalt érinti. A tranzakciós költség mértéke rendkívül magas lenne, ha a felhasználók jogosítása egyenként történe: az egyedi feltételek kidolgozása, tárgyalások stb. mind-mind erőforrások felhasználásával járna, azaz többletköltséget eredményeznének. Ezzel szemben, amennyiben a közös jogkezelő szervezet végzi az egyes felhasználások engedélyezését, a szerződéses feltételek tárgyalását, a jogtalan felhasználások feltárását, vala-

⁵⁶ *Tétrel*: i. m. (54), p. 8–9.

⁵⁷ *Tétrel*: i. m. (54), p. 10–11.

⁵⁸ *Christian Handke*: The economics of collective copyright management. Erasmus University Rotterdam, 2013, p. 2: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2256178 – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

mint a jogdíjak begyűjtését és szétosztását, úgy az ezekből fakadó költségek megoszlanak, és hozzájárulnak a rendelkezésre álló erőforrások optimálisabb kihasználásához.⁵⁹

A tranzakciós költségek azonban nem csupán a felhasználási szerződés megkötésekor vagy ahhoz kapcsolódóan merülnek fel, hanem a felhasználás teljes folyamatában fellelhetőek: idetartoznak a tárgyalás és szerződéskötés költségén felül a megkeresés, a monitoring és a végrehajtás költségei egyaránt. A keresés költségeit a közös jogkezelő szervezetek léte jellemzően leeredukálja, hiszen általában csak egy szervezettel szükséges tárgyalásokat folytatni a nagyszámú egyéni jogosult helyett. A szerződéskötés költsége is alacsonyabb az egész rendszeren belül, mivel a közös jogkezelő szervezetek mintaszerződésekkel dolgoznak, az ellenérték körében történő „alkudozás” köre viszont limitált, mivel általában egységáruk kerülnek alkalmazásra. Az egységes feltételek és árak egyúttal kiszámíthatóbbá teszik a rendszer működését is.

Az ellenőrzés (monitoring) és a jogérvényesítés a szerzői jog terén még nagyobb erőfeszítést igényel, mint más jogágak esetében, hiszen a jogosultaknak nem csupán a megkötött megállapodás feltételeinek betartására kell figyelmet fordítaniuk, hanem külső, tőlük teljesen független harmadik személyek által potenciálisan elkövetett jogsértésekre is. A közös jogkezelő szervezetek egyik előnye, hogy egy időben, kevesebb erőfeszítéssel, több jogosult műveit tudják figyelemmel kísérni (pl. rádióadók, televíziós sugárzás monitorozása során), ezáltal optimalizálható a tranzakciós költségek e típusa is.⁶⁰ Ezzel összefüggésben az átfogó, teljes repetoárra vonatkozó engedélyezés – a fentebb említett hátrányai ellenére – gazdasági előnye abban ragadható meg, hogy – habár a felhasználó elméletben olyan művek után is fizethet, amelyeket aztán soha nem használ fel – a monitoringköltségek ezáltal a lehetséges minimumra csökkennek.⁶¹

A nagyszámú tagság a méretgazdaságosság elvei alapján nyilvánvalóan lecsökkenti a tevékenységből felmerülő, egy főre jutó állandó költség mértékét. Az adminisztrációs díjak azonban magasak lehetnek azoknál a profitorientált szervezeteknél, amelyeknek nem csupán a felhasználók fizetnek jogdíjat a szerzői művek hasznosítása után, hanem a tagoknak is díjat kell fizetniük a tagságért.⁶²

A működési költségek jellemzően a beszedett felhasználási díjakból kerülnek levonásra. Erre az egyik tipikus megoldás, hogy a jogkezelő szervezet visszatartja a jogdíjak egy bizonyos százalékát (pl. 20%-ot) arra a célra, hogy saját költségeit fedezni tudja, vagy – amint az a magyar szabályozásban is működik – a jogosultnak kifizetendő jogdíj összegéből egy meghatározott mértékű kezelési költség kerül levonásra. Ez azonban valamelyest kedvezőtlen lehet azok számára, akik a legmagasabb bevételeket generálják, hiszen – arányosan – ők

⁵⁹ *Tétel:* i. m. (54), p. 1–2.

⁶⁰ *Handke:* i. m. (58), p. 6.

⁶¹ *Richard Watt:* Handbook on the economics of copyright. Edward Elgar Publishing Inc., Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2014. p. 170.

⁶² *Handke:* i. m. (58), p.

járulnak hozzá bevételeikből a legnagyobb összegekkel a jogkezelő szervezet működéséhez egy olyan rendszerhez képest, ahol minden tagtól azonos mértékű összeg kerülne levonásra. Így a sikeresebb alkotók ezúton közvetetten is „támogatják” a kevésbé keresett művek szerzőit a rendszer fenntartásán keresztül.

A gyakorlatban azonban a kettő kombinációja is létezik. Például a német GEMA⁶³ részére a tagok kötelesek alacsonyabb összegben meghatározott, de egységes tagdíjat fizetni, az adminisztrációs költségek fennmaradó részét pedig a jogdíjakból arányosan levonva fedezi a szervezet.⁶⁴

3.4. A közös jogkezelés szabályozása Magyarországon

Hazánkban a közös jogkezelés alapvető szabályait a szerzői jogi törvénytől különálló jogszabály, a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény (Kjktv.) tartalmazza. Ez fekteti le a legfontosabb szervezeti és eljárási kereteket, egyúttal implementálja a Kjk.-irányelv rendelkezéseit a magyar jogba. Továbbá a 216/2016. (VII. 22.) kormányrendelet tartalmazza a közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek működésének és a jogkezeléssel kapcsolatos eljárások részletes szabályait.

Ami a jogkezelést végző szervezetek formáit illeti, alapvetően kétféle formát definiál a törvény: először is közös jogkezelő szervezetnek az minősülhet, amelynek törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján fő tevékenysége a közös jogkezelés, és a tagjai szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogok jogosultjai, vagy ők végzik a szervezet ellenőrzését ennek hiányában, ha a szervezet nyereségszerzési cél nélkül működik (Kjktv. 4. § 7. pont). E csoporton belül található a nagyszámú jogosultat képviselő, ún. reprezentatív közös jogkezelő szervezetek, amelyek megfelelnek speciális törvényi feltételeknek, és hatósági engedéllyel is rendelkeznek.

A másik szervezettípus a független jogkezelő szervezet, amelynek fő tevékenysége ugyancsak a szerzői jog vagy ehhez kapcsolódó jog kezelése, azonban nem áll a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és nyereségszerzési céllal, profitorientáltan működik (Kjktv. 4. § 4. pont).

A szerzői jog vagy kapcsolódó jog jogosultja szabadon választhatja meg, hogy mely közös jogkezelő szervezetnek ad megbízást jogai kezelésére mindazok közül, amelyeknek az adott műtípus vagy felhasználási mód a tevékenységi körébe tartozik, a közös jogkezelő szervezet a megbízást nem tagadhatja meg [(Kjktv. 13. § (1)–(2)]. A megbízás kiterjed a jogosult összes művére. Bizonyos esetben a törvény feljogosítja a reprezentatív közös jogkezelő szerve-

⁶³ Német közös jogkezelő szervezet, amely zeneszerzőket (dalszerzőket és szövegírókat), valamint zenei kiadókat képvisel.

⁶⁴ *Handke*: i. m. (58), p. 12–13.

A SZERZŐI JOG JOGGAZDASÁGTANA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FELHASZNÁLÁS ENGEDÉLYEZÉSÉRE – II. RÉSZ*

3. A KÖZÖS JOGKEZELÉS GAZDASÁGTANA ÉS A TRANZAKCIÓS KÖLTSÉGEK

3.1. A közös jogkezelés célja

A közös jogkezelés legalapvetőbb célja az, hogy leegyszerűsítse a szerzői művek felhasználásával kapcsolatos folyamatokat, valamint a szerzők számára lehetővé tegye a joggyakorlást a tömeges egyedi engedélyezési folyamatok esetében is. A közös jogkezelő szervezetek arra nyújtanak megoldást, hogy az engedélyezés és a díjfizetés egyszerűbbé váljon mind az alkotói, mind a felhasználói oldal számára. A közös jogkezelő szervezetek jellemzően a szerzők, illetve más jogosultak megbízásából, helyettük, de javukra és érdekükben végzik a jogaik kezelését,⁵² azonban e tevékenység bizonyos esetekben kötelező jelleggel, jogszabály erejénél fogva is végezhető. Amint azt a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (Kjk.-irányelv, 2014. február 26.) a preambulumban is rögzíti, a közös jogkezelő szervezetek létének célja az, hogy lehetővé tegyék a szerzői jogi jogosultak számára, hogy díjazásban részesüljenek olyan felhasználások után, amelyek ellenőrzésére vagy érvényesítésére nem lenne lehetőségük, beleértve a nem belföldi piacokat is.

A közös jogkezelők feladatkörébe tartozik a kezelésükbe tartozó művek felhasználásának engedélyezése, a díjak megállapítása, beszedése és a beszedett díjak jogosultak között történő felosztása és ennek megfelelő kifizetése. Továbbá figyelemmel kísérik a felhasználások alakulását, és általában felléphetnek a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jog megsértése esetén is. Ehhez kapcsolódóan a Kjk.-irányelv céljai közé tartozik az egyes szervezetek átláthatóságának és elszámoltathatóságának növelése is.

Összhangban a szerzői jog területéhez kötöttségével, a közös jogkezelő szervezetek kezdetől fogva nemzeti keretek között szerveződtek:⁵³ egy adott állam területén kizárólag azok az entitások jogosultak jogkezelési tevékenységet végezni, amelyek részére ezt az állam vonatkozó jogszabályi rendelkezései lehetővé teszik. Ugyanakkor a közös jogkezelők a saját terü-

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán 2019-ben díjazott dolgozat átdolgozott, szerkesztett változata.

⁵² Grad-Gyenge Anikó, Sarkady Ildikó: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiaudományi Intézete, 2014, p. 17: http://nmhh.hu/dokumentum/191936/mk10_web.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁵³ Grad-Gyenge, Sarkadi: i. m. (52), p. 53–54

letükön (az online felhasználást kivéve) jogosultak a világ összes szerzői jogi jogosultjának képviselőjére, tehát az ún. „világrepertoárt” képviselik. Ez áll egyrészt természetesen az adott ország szerzői műveinek összességéből, azaz repertoárjából (nemzeti repertoár). A külföldi repertoár képviselőjére és részükre közös jogkezelési tevékenység végzésére pedig a más, külföldi közös jogkezelő szervezetekkel kötött kétoldalú szerződések alapján jogosultak. Így a közös jogkezelő szervezetek egyfajta hálózatot alkotnak, amelyben az összes közös jogkezelő közvetlenül vagy közvetve kapcsolódik egymáshoz. Ennek révén biztosítható az, hogy egy adott ország szerzői közös jogkezelésből eredő jogait a származási országuk határain túl is érvényesíteni tudják.

3.2. A közös jogkezelés kockázatmérséklő funkciója

A szerzők jellemzően nagyon kevés információval rendelkeznek a piaci folyamatokról, a mű iránti keresletről, helyettesítő termékekről, a jogszabályi környezet lehetséges megváltozásáról. Ezek mind olyan körülmények, amelyek növelik a bizonytalanságot egy-egy ügylet körül. Ezzel szemben a közös jogkezelő szervezetek egyrészt kiterjedtebb piaci információval rendelkeznek, másrészt jóval inkább képesek arra, hogy szétterítsék az információhiányból, illetve az információs aszimmetriából eredő kockázatot. Emiatt általánosságban megállapítható, hogy a kockázati tényezőt jelentősen csökkentheti a közös jogkezelők igénybevétele az egyedi jogkezeléssel szemben, míg az egyedül tárgyaló szerző jelentős információhiányból adódó hátrányt szenvedhet el.

Mindemellett általánosan szintén elmondható, hogy a közös jogkezelő szervezetek erőteljesebb igényérvényesítő képességgel rendelkeznek. A közös jogkezelő szervezeteknek alapvetően erősebb a tárgyalási pozíciója, emiatt pedig előnyösebb szerződési feltételeket tudnak elérni az egyedüli tárgyalópartner szerzőhöz képest.⁵⁴ Ezen erősebb tárgyalási pozíciónak az is oka, hogy egy-egy műtípus vagy felhasználási jog tekintetében a közös jogkezelő szervezet egyedüli szereplő a piacon, és a felhasználásra engedélyt csak tőlük lehet szerezni.

A közös jogkezelő szervezeteknek további „biztosító funkciójuk” is van: a népszerűbbnek, illetve kevésbé népszerűnek bizonyuló művek szerzői – ha nem is egyenlő mértékben, de – egyaránt részesülnek a bevételekből, amivel jelentősen csökkenhet a művek szerzőként történő előállításából adódó pénzügyi kockázat.⁵⁵ Ugyanakkor a népszerűbb művek szerzői, előadói arányaiban kevesebb bevételre tesznek szert (amely azonban még mindig jóval magasabb összeget jelent, mint amihez a kevésbé népszerű művek szerzői, előadói jutnak), mintegy „közvetetten támogatva” a kevésbé népszerű művek szerzőit.

⁵⁴ Ana María Tétrel: Considering the risk dimension in the administration of copyright. Review of Economic Research on Copyright Issues, 5. évf. 1. sz., 2008, p. 3–6: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1260506 – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁵⁵ Tétrel: i. m. (54), p. 5.

A szerződéskötést megelőző tárgyalások során, illetve azt követően szintén felmerülhetnek kockázatok a díjfizetéssel kapcsolatban a szerző oldalán (pl. a felhasználó nem fizeti ki a teljes díjat), amelyek szintén mérséklődhetnek, ha nem egy szerző egyedül, hanem egy közös jogkezelő szervezet lép fel a felhasználóval szemben. Fontos szempont, hogy a közös jogkezelők megfelelő kapacitással rendelkeznek arra, hogy ellenőrizzék a felhasználásokat, tehát könnyebben kiszűrjük a jogtalan felhasználásokat, és felléphetnek ellenük. Ezzel szemben a szerző önállóan ilyen kapacitással nem bír, a jogsértő felhasználások feltárására és az ezekkel szembeni fellépésre tehát kisebb esélye van.⁵⁶

A közös jogkezelő szervezetek azonban nemcsak a szerzői, hanem a felhasználói oldal számára is bírnak egyfajta kockázatmérséklő funkcióval. A felhasználók oldalán egyrészt annak a kockázata merülhet fel, hogy a mű vagy művek valós értékénél többet fizetnek ki (szintén az információs aszimmetriára visszavezethetően). Továbbá a felelősséghez, jogsértés elkövetéséhez fűződő kockázat is enyhül, mivel a felhasználó nem a szerzői jogi jogosulttal, vagy nem minden jogosulttal szerződik (pl. zenemű esetében gyakran elválnak a szövegíró és a zeneszerző jogai).⁵⁷

3.3. Költségmérés- és mérséklési funkció

A közös jogkezelés létét nagyon gyakran indokolják a tranzakciós költségek csökkentésével, miszerint a jogkezelő szervezetek működésének egyik fő funkciója az, hogy az engedélyezés tranzakciós költségeit mérsékeljék az egyedi engedélyezéshez képest. Ez oly módon valósul meg, hogy a szervezetek egységes feltételeket kínálnak annak érdekében, hogy az egyedi feltételek minden egyes felhasználás esetén történő megtárgyalása ne emésszen fel további erőforrásokat.⁵⁸ Erre a jelenségre ugyanakkor hátrányként is lehet hivatkozni, mivel ily módon az eltérő természetű művek felhasználása azonos feltételek alá esik, ennek következtében kevésbé tehető különbség a díjazásban az adott mű sikeressége függvényében (bár a jogdíjak felosztásánál igenis tehető különbség).

A tranzakciós költség mérséklése, mint célkitűzés, nyilvánvalóan mind a jogosulti, mind a felhasználói oldalt érinti. A tranzakciós költség mértéke rendkívül magas lenne, ha a felhasználók jogosítása egyenként történe: az egyedi feltételek kidolgozása, tárgyalások stb. mind-mind erőforrások felhasználásával járna, azaz többletköltséget eredményeznének. Ezzel szemben, amennyiben a közös jogkezelő szervezet végzi az egyes felhasználások engedélyezését, a szerződéses feltételek tárgyalását, a jogtalan felhasználások feltárását, vala-

⁵⁶ *Tétrel*: i. m. (54), p. 8–9.

⁵⁷ *Tétrel*: i. m. (54), p. 10–11.

⁵⁸ *Christian Handke*: The economics of collective copyright management. Erasmus University Rotterdam, 2013, p. 2: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2256178 – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

mint a jogdíjak begyűjtését és szétosztását, úgy az ezekből fakadó költségek megoszlanak, és hozzájárulnak a rendelkezésre álló erőforrások optimálisabb kihasználásához.⁵⁹

A tranzakciós költségek azonban nem csupán a felhasználási szerződés megkötésekor vagy ahhoz kapcsolódóan merülnek fel, hanem a felhasználás teljes folyamatában fellelhetőek: idetartoznak a tárgyalás és szerződéskötés költségén felül a megkeresés, a monitoring és a végrehajtás költségei egyaránt. A keresés költségeit a közös jogkezelő szervezetek léte jellemzően leeredukálja, hiszen általában csak egy szervezettel szükséges tárgyalásokat folytatni a nagyszámú egyéni jogosult helyett. A szerződéskötés költsége is alacsonyabb az egész rendszeren belül, mivel a közös jogkezelő szervezetek mintaszerződésekkel dolgoznak, az ellenérték körében történő „alkudozás” köre viszont limitált, mivel általában egységáruk kerülnek alkalmazásra. Az egységes feltételek és árak egyúttal kiszámíthatóbbá teszik a rendszer működését is.

Az ellenőrzés (monitoring) és a jogérvényesítés a szerzői jog terén még nagyobb erőfeszítést igényel, mint más jogágak esetében, hiszen a jogosultaknak nem csupán a megkötött megállapodás feltételeinek betartására kell figyelmet fordítaniuk, hanem külső, tőlük teljesen független harmadik személyek által potenciálisan elkövetett jogsértésekre is. A közös jogkezelő szervezetek egyik előnye, hogy egy időben, kevesebb erőfeszítéssel, több jogosult műveit tudják figyelemmel kísérni (pl. rádióadók, televíziós sugárzás monitorozása során), ezáltal optimalizálható a tranzakciós költségek e típusa is.⁶⁰ Ezzel összefüggésben az átfogó, teljes repetoárra vonatkozó engedélyezés – a fentebb említett hátrányai ellenére – gazdasági előnye abban ragadható meg, hogy – habár a felhasználó elméletben olyan művek után is fizethet, amelyeket aztán soha nem használ fel – a monitoringköltségek ezáltal a lehetséges minimumra csökkennek.⁶¹

A nagyszámú tagság a méretgazdaságosság elvei alapján nyilvánvalóan lecsökkenti a tevékenységből felmerülő, egy főre jutó állandó költség mértékét. Az adminisztrációs díjak azonban magasak lehetnek azoknál a profitorientált szervezeteknél, amelyeknek nem csupán a felhasználók fizetnek jogdíjat a szerzői művek hasznosítása után, hanem a tagoknak is díjat kell fizetniük a tagságért.⁶²

A működési költségek jellemzően a beszedett felhasználási díjakból kerülnek levonásra. Erre az egyik tipikus megoldás, hogy a jogkezelő szervezet visszatartja a jogdíjak egy bizonyos százalékát (pl. 20%-ot) arra a célra, hogy saját költségeit fedezni tudja, vagy – amint az a magyar szabályozásban is működik – a jogosultnak kifizetendő jogdíj összegéből egy meghatározott mértékű kezelési költség kerül levonásra. Ez azonban valamelyest kedvezőtlen lehet azok számára, akik a legmagasabb bevételeket generálják, hiszen – arányosan – ők

⁵⁹ *Tétel:* i. m. (54), p. 1–2.

⁶⁰ *Handke:* i. m. (58), p. 6.

⁶¹ *Richard Watt:* Handbook on the economics of copyright. Edward Elgar Publishing Inc., Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2014. p. 170.

⁶² *Handke:* i. m. (58), p.

járulnak hozzá bevételeikből a legnagyobb összegekkel a jogkezelő szervezet működéséhez egy olyan rendszerhez képest, ahol minden tagtól azonos mértékű összeg kerülne levonásra. Így a sikeresebb alkotók ezúton közvetetten is „támogatják” a kevésbé keresett művek szerzőit a rendszer fenntartásán keresztül.

A gyakorlatban azonban a kettő kombinációja is létezik. Például a német GEMA⁶³ részére a tagok kötelesek alacsonyabb összegben meghatározott, de egységes tagdíjat fizetni, az adminisztrációs költségek fennmaradó részét pedig a jogdíjakból arányosan levonva fedezi a szervezet.⁶⁴

3.4. A közös jogkezelés szabályozása Magyarországon

Hazánkban a közös jogkezelés alapvető szabályait a szerzői jogi törvénytől különálló jogszabály, a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény (Kjktv.) tartalmazza. Ez fekteti le a legfontosabb szervezeti és eljárási kereteket, egyúttal implementálja a Kjk.-irányelv rendelkezéseit a magyar jogba. Továbbá a 216/2016. (VII. 22.) kormányrendelet tartalmazza a közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek működésének és a jogkezeléssel kapcsolatos eljárások részletes szabályait.

Ami a jogkezelést végző szervezetek formáit illeti, alapvetően kétféle formát definiál a törvény: először is közös jogkezelő szervezetnek az minősülhet, amelynek törvény, szerződés vagy egyéb jogviszony alapján fő tevékenysége a közös jogkezelés, és a tagjai szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogok jogosultjai, vagy ők végzik a szervezet ellenőrzését ennek hiányában, ha a szervezet nyereségszerzési cél nélkül működik (Kjktv. 4. § 7. pont). E csoporton belül található a nagyszámú jogosultat képviselő, ún. reprezentatív közös jogkezelő szervezetek, amelyek megfelelnek speciális törvényi feltételeknek, és hatósági engedéllyel is rendelkeznek.

A másik szervezettípus a független jogkezelő szervezet, amelynek fő tevékenysége ugyancsak a szerzői jog vagy ehhez kapcsolódó jog kezelése, azonban nem áll a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és nyereségszerzési céllal, profitorientáltan működik (Kjktv. 4. § 4. pont).

A szerzői jog vagy kapcsolódó jog jogosultja szabadon választhatja meg, hogy mely közös jogkezelő szervezetnek ad megbízást jogai kezelésére mindazok közül, amelyeknek az adott műtípus vagy felhasználási mód a tevékenységi körébe tartozik, a közös jogkezelő szervezet a megbízást nem tagadhatja meg [(Kjktv. 13. § (1)–(2)]. A megbízás kiterjed a jogosult összes művére. Bizonyos esetben a törvény feljogosítja a reprezentatív közös jogkezelő szerve-

⁶³ Német közös jogkezelő szervezet, amely zeneszerzőket (dalszerzőket és szövegírókat), valamint zenei kiadókat képvisel.

⁶⁴ *Handke*: i. m. (58), p. 12–13.

zeteket arra, hogy olyan jogosultakat is képviseljenek, akik részükre megbízást nem adtak, ezt nevezzük kiterjesztett hatályú közös jogkezelésnek.

Továbbá bizonyos felhasználási módok esetében az Sztj. a jogosultak számára csak közös jogkezelés útján teszi lehetővé az engedélyezési jog gyakorlását, és/vagy a díjigény érvényesítését. E felhasználási módok az ún. kötelező közös jogkezelés körébe tartoznak. Kötelező közös jogkezelés körébe utalt szerzői vagyoni jogosultság vonatkozásában a jogkezelést csak reprezentatív közös jogkezelő szervezet jogosult végezni. Ilyen részjogosultságok például a hangfelvételben foglalt zeneművek mechanikai többszörözése (pl. CD-n vagy mp3 formátumban), bármely jogosult vonatkozásában a vezetékes továbbközvetítés (kábeljogdíj), valamint az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók vonatkozásában a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek nyilvánossághoz közvetítése. E jogait az érintettek önállóan semmilyen esetben nem jogosultak gyakorolni.

A magáncélú másolások tömegessé válása és egyúttal követhetlensége hívta életre a szerzők engedélyezési jog nélküli díjigényének jogintézményét (ún. „díjigényre szorítás”), amely esetben a szerzőt díjazás illeti meg, azonban sem azt nem döntheti el, hogy kinek engedélyezi a felhasználást, sem azt, hogy ez milyen feltételekkel történjen (ez a gyakorlatban nem is lenne lehetséges). A szerzők jogdíjából származó jövedelmeinek „pótlására” üreshordozó-díj került beépítésre minden olyan adathordozó árába, amely magáncélú másolásra alkalmas, és potenciálisan tárolhatók rajta jogdíjköteles művek. Valamint az egyes fénymásoló készülékek gyártói vagy ezek üzemeltetői („fénymásolóboltok”) ún. repográfiai díjat kötelesek fizetni. A fenti esetekben a szerzők kizárólag díjigényre jogosultak, amelyek beszédét és felosztását kizárólag közös jogkezelő szervezet útján jogosultak gyakorolni.

A repográfiai díjak az egyes irodalmi vagy tudományos jellegű írott művek jogainak tulajdonosát kompenzálják a feltételezhetően kieső jogdíjbevételekért. A beszédett üreshordozó-díjak pedig a zeneszerzők, irodalmi alkotások szerzői, filmszerzők, előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, filmelőállítók, valamint vizuális művészek között kerülnek felosztásra, tekintettel arra, hogy e szerzői és szomszédos jogi jogosultak jövedelmeit érinti hátrányosan a magáncélú másolások tömegessé válása.

A törvény rögzíti a közös jogkezelő szervezetek gazdálkodásának kereteit is. Az általuk beszédett jogdíjbevételt kizárólag az indokolt mértékű kezelési költséggel jogosultak csökkenteni, és ezt követően felosztási szabályzatuk szerint kötelesek felosztani a felhasználással érintett jogosultak között [Kjktv. 36. § (2)] majd részükre kifizetni. A törvény meghatároz néhány kivételt a kifizetésre vonatkozóan, azonban e kivételes eseteken kívül a közös jogkezelő szervezet kizárólag a fentieknek megfelelően teljesíthet kifizetést. Például eseti döntés alapján a bevétel felhasználható befektetési célra, szintén kizárólag a törvényben meghatározott feltételek betartása mellett. Ha a közös jogkezelő szervezet kiegészítő vállalkozási tevékenységet végez, az ebből befolyó eredményt is csak a fentiekkel azonos célokra használhatja fel: csökkenti a saját költségeit, befektetési tevékenységet végez, felosztja a jogosultjai között, esetleg a jogosultak által kijelölt közösségi cél érdekében hasznosítja [Kjktv. 38. § (1)].

3.5. A közös jogkezeléssel érintett ágazatok

A nyitófejezetben kifejtett rövid piaci áttekintés a szerzői joggal érintett minden ágazatra kiterjedt, ezek közül azonban korántsem mindegyik szektorra és nem mindegyik műtípusra jellemző a közös jogkezelés. Ez kizárólag azokban az ágazatokban alakult ki, amelyeket olyan tömeges méretű felhasználás jellemez, amelynek kezelésére önmagukban a szerzők vagy akár a képviselőikben eljáró ügynökök nem lennének képesek.

Például hiába szerzői művek az építészeti tervek vagy a műszaki létesítmények tervei, ezek általában egyedi megrendelésre, meghatározott közegbe és adott jellemzők figyelembevételével, meghatározott célra készülnek. Elképzelhető természetesen, hogy egy adott terv többször is felhasználásra kerüljön, azonban az ilyen művek tömeges felhasználására a fenti sajátosságaikból kifolyólag nem kerül sor. Hasonló a helyzet a szoftverek esetében is, amelyeknek jellemzően meghatározott licenctételek mellett engedélyezik a felhasználását.

Ugyanakkor bizonyos ágazatok jellemzője, hogy a szerzők, illetve szomszédos jogi jogosultak nem elsősorban egyedi engedélyezés, hanem közös jogkezelés útján képesek jogukat érvényesíteni az adott piacon jellemző felhasználások jellege miatt. Például „a zenében, a zeneiparban a szerzői jogosultak számára ez sokkal fontosabb, mint az egyedi jogosítási tényállások”,⁶⁵ mivel az egyes szerzők nem képesek önállóan felhasználási szerződést kötni minden egyes rádió-, televízióállomással, rendezvényszervezővel, vendéglátóipari egységgel stb., amelyek a műveiket saját gazdasági tevékenységének elősegítése érdekében felhasználja. Ez alapján a zeneszerzők, zenei előadók jogdíjbevételeinek jóval nagyobb hányada származik közös jogkezelésből, mint egyedi engedélyezésből.

A filmek terjesztése is olyannyira szerteágazó rendszerben zajlik, hogy egyrészt az egyes filmszerzők⁶⁶ sem lennének képesek egyesével arra, hogy az adott filmalkotás felhasználását engedélyezzék, másrészt a felhasználókra is indokolatlan terhet róna az, ha minden egyes film felhasználása kapcsán minden egyes filmszerzőtől felhasználási engedélyt kellene beszerezniük. A gyakorlatban ez ellehetleníthetné a filmalkotások közönséghez való eljuttatását. Ezért bizonyos jogosultságok esetében a filmalkotások engedélyezése körében is a közös jogkezelés vált a joggyakorlás alkalmazott módjává, a többi jog tekintetében pedig a filmelőállító (producer) vagy a filmforgalmazó jogosult eljárni.

Mindemelett az engedélyezési jog nélküli díjigények esetében sem lehetséges egyedileg a jogdíjak beszedése és felosztása, így ezek az ágazatok is szorosan kapcsolódnak a közös jogkezelés rendszeréhez.

⁶⁵ Gyertyánfy Péter: Tévúton az európai zenei közös jogkezelés: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200912-pdf/01-gyertyanfy.pdf> – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁶⁶ Sztj. 64. § (2) „A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait.”

Magyarországon jelenleg összesen kilenc közös jogkezelő szervezet, valamint két független jogkezelő szervezet működik. A közös jogkezelő szervezetek közül a legismertebb az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, amelynek „legfőbb” jogosulti csoportját a zeneszerzők, szövegírók és zeneműkiadók alkotják, azonban bizonyos jogosultságok tekintetében eljár más jogosultakat tömörítő közös jogkezelő szervezetek képviseletében is (pl. üreshordozó-jogdíjak, nyilvánossághoz közvetítés vagy kábeldíj esetében jóval szélesebb a díjban részesülő jogosultak köre). A filmszakmát a FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete képviseli, amely a filmalkotások vonatkozásában gyakorolt jogosultságok tekintetében minősül reprezentatív közös jogkezelő szervezetnek, valamint végzi a tagjain túl kiterjesztett hatállyal a tevékenységét. Az egyes képzőművészeti alkotások készítőit a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület képviseli, míg az irodalmi szerzőket a reprográfiai jogdíj⁶⁷ tekintetében a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete, az irodalmi művek nyilvános használatának körében pedig a Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesület. A Magyar Reprográfiai Szövetség bármely jogosulti csoportba tartozó jogosultat képviselhet, ha műve reprográfia útján sokszorosítható. Az egyes közös jogkezelő szervezetek méretéből és bevételeiből az a következtetés vonható le, hogy e tevékenység elsősorban a zene- és filmszerzőket érinti, azonban a képzőművészet és az irodalom területén is jelen van.

Egyes szomszédos jogi jogosultak is közös jogkezelő szervezeten keresztül tudják bizonyos jogaikat érvényesíteni. Az előadóművészeket az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület képviseli, míg külön szervezettel rendelkeznek a hangfelvétel-előállítók (Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület) és a lapkiadók (Repropress Magyar Lapkiadók Reprográfiai Szövetsége).

Mióta a Kjk.-irányelv implementálását követően a Kjkvt. lehetővé tette a független jogkezelő szervezetek létrehozatalát, hazánkban két független jogkezelő szervezetet alapítottak meg. E két szervezet is azon a területen végzi tevékenységét, amelyen a közös jogkezelők „legnagyobbjai”: a CloudCasting Kft. zeneművek vonatkozásában értékesít licenceket, míg az MPLC Magyarország Kft. a filmgyártás területén.

A magyar szabályozás és a szervezetek áttekintése után a következő fejezetekben a közös jogkezelés legfontosabb gazdasági vonatkozásai kerülnek kifejtésre, illetve részletes leírásra kerülnek azok a gazdasági tényezők, amelyek indokolják e szervezetek létezését, valamint az általuk a piacon betölthető egyéb szerepek.

⁶⁷ „Fénymásolással, vagy más hasonló módon, papíron, vagy más hasonló hordozón (reprográfiával) történő többszörösítés alapján, a magáncélú másolásra tekintettel fennálló, a művek szerzőit és a kiadókat megillető díjigény.” (Sztj. 21. §)

3.6. A közös jogkezelés gazdasági aspektusai

3.6.1. A közös jogkezelés és a verseny – természetes monopóliumok kontra piaci verseny

A közös jogkezelők egyfajta természetes monopóliumként funkcionálhatnak a piacon. Igaz ez főként abban az esetben, ha kizárólagos jogosultsággal rendelkeznek egy adott jogosultság szerzők nevében történő gyakorlására nézve. Ezzel azonban együtt jár az aggodalom, hogy egyoldalú és indokolatlan díjnövelést alkalmaznak anélkül, hogy annak bármilyen mértékű társadalmi hasznossága lenne. Minden olyan díjnövelés indokolatlannak tekinthető, amellyel a bevételek meghaladják a határkölség (marginal cost) mértékét.

A monopólium ugyanígy torzítást eredményezhet a tagokkal/jogosultakkal szemben is: magas tagdíjak és adminisztrációs díjak kiszabásán keresztül – azokban az esetekben, amikor a jogkezelő szervezet jogosult a szerzőkkel szemben ilyen díjszabásra. Azonban a közös jogkezelők ilyen jellegű „túlkapásai” több módon korlátozhatók: a szervezetek számos esetben nonprofit szervezetként működnek, mely esetben a tagság maga szab korlátot az indokolatlanul magas díjtételeknek. Továbbá jellemző az a megoldás is, amelyben a jogszabályi környezet vagy hatósági árazás szorítja keretek közé a közös jogkezelőket.⁶⁸

Az Európai Unió alapvető célja egy versenyző piac biztosítása a közös jogkezelés terén. A Kjk.-irányelv rendelkezései is ezt a célt kívánják elősegíteni. A jogkezelő szervezetek közötti verseny eredményeképpen az innováció és a hatékonyság növekedését várják. Ez ellen azonban több érv merülhet fel, legfőképpen az, hogy amennyiben a közös jogkezelés nem természetes monopóliumként működik, akkor vagy társadalmi szempontból nem fenntartható, vagy nem hatékony. Mindemellett az egymással versengő szervezetek valószínűleg nem alkalmasak arra, hogy a felosztáson keresztül támogassák a gyengébb tagokat, vagy kulturális, illetve társadalmi szempontokat érvényesítsenek.⁶⁹

3.6.2. Díjszabás a szerzők és a felhasználók szempontjából

A közös jogkezelő szervezetek jogdíjszabásának elvei és mértéke területről területre jelentősen változik, és nem feltétlenül hozható összefüggésbe sem a mögöttes jogi szabályozással, sem a piaci feltételekkel. Mivel a „helyes” ár kiszámítása igen bonyolult, ezért az árszabás helyességének megkérdőjelezése is nehézségbe ütközik.

Számtalan érv és ellenérv sorolható fel, amely támogatja vagy ellenzi azt, hogy közös jogkezelő szervezetektől csak standardizált szerződéses feltételek mellett lehessen felhasználási engedélyhez jutni. Mellette szól, hogy az egyedi szerződéses feltételek (vagy csomagok) kidolgozása magasabb tranzakciós költséggel járna, így azonban bizonyos esetekben a

⁶⁸ Handke: i. m. (58), p. 7.

⁶⁹ Handke: i. m. (58), p. 15.

díjak esetleges csökkentése sem valósítható meg, amikor a repetoárnak csak egy szűkebb része kerül felhasználásra.⁷⁰ Ez utóbbi esetre lehet alkalmas az ún. „pay-per-use” rendszer, amelyben a felhasználók csak az egyes tényleges felhasználásokért tartoznak fizetési kötelezettséggel, ezek működtetése és fenntartása azonban ugyancsak többletköltséggel jár. Elképzelhető árdifferenciálás oly módon is, hogy nem a teljes repertoárra vonatkozik a felhasználási engedély, hanem bizonyos jogosulti csoportok kialakításával annak csak egy részére. Ez a megoldás nem minden esetben lehetséges, de befolyásolja a bevételeket és azok felosztását.

A szervezetek az egyedi árszabást sokszor a felhasználás gyakorisága alapján igyekeznek megállapítani, de előfordulhat a felhasználással elért vagyoni előny alapján számított díjfizetési kötelezettség is. A „méret” alapján történő árdiszkrimináció több szempontból hasznos lehet: több felhasználót vonz, valamint a profitábilisabb felhasználóktól magasabb díj folyik be. Továbbá a hatékony árdiszkrimináció csökkenti a társadalmi költséget ahhoz képest, amely monopolár alkalmazása mellett felmerülne. A gyakorlatban azonban a teljes körű árdiszkrimináció olyan mértékű erőforrást igényelne a jogkezelő szervezetektől, ami alkalmazhatatlanná teszi, illetve a szervezetek nem rendelkeznek kellő információval sem. Az egységárak alkalmazása azonban összességében alkalmatlan a profitmaximalizálásra,⁷¹ ez képezi a fő dilemmát az árszabás során.

A szerzői jogi jogosulti oldalról közelítve az árázásnak két aspektusa van: a szerzők által befizetendő tagdíjak oldala (amennyiben a vizsgált szervezetnél van ilyen), és a beszedett felhasználás utáni díjak felosztása. Az egyenlő mértékű felosztás redukálná a tranzakciós költségeket és megóvná az alkotókat a volatilitás⁷² veszélyeitől, mindamelllett nem differenciál egyes alkotók között abból a szempontból, hogy mekkora volt a kereslet a műveik iránt. Ez a megoldás azonban nem jellemző. A jogkezelő szervezetek jellemzően alkalmaznak valamilyen módszert annak mérésére, hogy mely szerző művét milyen gyakorisággal használták fel adott időszak alatt (például rádió-, televíziócsatornák monitorozása). Akadnak mindemelllett olyan szervezetek is, amelyeknél nem csupán mennyiségi, hanem „minőség” elvek alapján is történik differenciálás: a magas kultúra termékei támogatott tartalomként jelennek meg a díjak felosztása során.⁷³ Így például az Artisjus felosztási szabályzata a volatilitást több eszközzel próbálja csökkenteni. Egyrészt minél többet játszanak egy dalt, exponenciálisan kisebb súllyal vesz részt a felosztásban, így ha a dal játszottsága visszaesik, az nem lesz annyira drasztikus. Másrészt bizonyos felhasználások után a jogdíjakat az Artisjus két évre elosztva fizeti ki a jogosultaknak, ami ugyancsak a szerzők érdekeit védi: folyamatos bevétel által biztosítja számukra az alkotás lehetőségét. Mivel e szabályzatot az

⁷⁰ Handke: i. m. (58), p. 8.

⁷¹ Handke: i. m. (58), p. 10–11.

⁷² Azaz a kereslet változékonysága, amely a szerzői jogi ágazatokban egyrészt nagyon gyorsan végbe mehet, másrészt nehezen és korlátozott mértékben kiszámítható.

⁷³ Handke: i. m. (58), p. 12.

érintett jogosultakból álló legfőbb szerv hagyja jóvá, a szakma egyöntetű állásfoglalása ismerhető meg ebből az öngondoskodásból. A Handke által jelzett minőségi kultúra dotációja is megfigyelhető az Artisjusnál, ahol a komolyzenei művek nagyobb játszottági szorzót kapnak a könnyűzenei daloknál.

Időről időre kritikával illetik a szerzői jogi jogosultak és a közös jogkezelő szervezetek által „mindent vagy semmit” elven megkötött megállapodásokat – ahogy az a magyar rendszerben is működik –, mivel ezek meggátolják a jogosultakat abban, hogy egyes művek tekintetében a felhasználási jogokat egyedileg értékesítsék, és ezzel potenciálisan nagyobb összegű bevételre tegeyenek szert. A felhasználó szempontjából viszont ez a megoldás növeli a jogi biztonságot, hiszen semmilyen esetben nem merül fel bizonytalanság az engedély megadására jogosult személyével kapcsolatban, biztosak lehetnek tehát abban, hogy mely műre kitől kell felhasználási engedélyt kérni.⁷⁴ A Kjkt. 8. §-a ezért főszabályként mondja ki, hogy a szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény tekintetében közös jogkezelést végző szervezeten kívül más személynek vagy szervezetnek történő díjfizetés, vagy más személlyel vagy szervezettel történő megállapodás a közös jogkezelő és az általa képviselt érintett jogosult irányában nem hatályos, és nem mentesít a szerzői és kapcsolódó jogok megsértésének jogkövetkezményei alól.

3.7. A közös jogkezelő szervezetek működésének kritikája

Bár hosszú ideig természetesnek tekintették a közös jogkezelő szervezetek létét, az utóbbi időben a társadalmi megítélésük jelentősen megromlott. Sok kritika érte a működésüket, illetve azt, hogy ellátják-e egyáltalán azt a funkciót, amely társadalmi szempontból indokolja a létezésüket. Laikus szemszögből annyi vált észlelhetővé, hogy esetenként óriásira növekvő szervezetek olyan mértékű jogdíjösszegeket róttak ki az egyes gazdasági szereplőkre, intézményekre, amelyről azt feltételezik, hogy bizonyos esetekben negatív hatást fejt ki a működésükre.⁷⁵

A közös jogkezelő szervezetek egyik fő funkciója a jogsértő felhasználások feltárása, valamint az újabban kialakuló felhasználási módok kapcsán a szerzőket megillető (jog)díjigények érvényesítése. Az átlagos felhasználó azonban – elsősorban az átláthatatlan működés és megfelelő tájékoztatás hiányának okán – a jogdíjakra egyfajta „különadóként” tekinthet, ami tovább rontja a társadalmi megítélését.⁷⁶

⁷⁴ Handke: i. m. (58), p. 9.

⁷⁵ Antonio Muñoz Vico: Praise and criticism of the collective management of copyrights: a Spanish and European view. *International Journal of Intellectual Property Management*, 8. évf., 1. sz.: <https://www.inderscienceonline.com/doi/pdf/10.1504/IJIPM.2015.071343> – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

⁷⁶ Hajdú Dóra: Törvény által előírt közös jogkezelés a magyar és a francia jogban. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Médiatudományi Könyvtár: http://nmhh.hu/dokumentum/192048/A_torveny_altal_eloirt_kozos_jogkezeles_a_magyar_es_francia_szerzoi_jogban.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

Az átláthatatlansággal kapcsolatos kritikák eredményeképpen az egész Európai Unióban a díjszabások és a díjfelosztás transzparenciáját elősegítő szabályozás került bevezetésre. Amíg a közös jogkezelő szervezetek pénzügyi folyamatai nem ellenőrizhetők megfelelő mértékben, addig számtalan nyitott kérdés áll fenn. Vagyis nem lehet érdemben véleményt alkotni arról, hogy a közös jogkezelő szervezetek a társadalmi szempontból kívánatos mértékben csökkentik-e a felmerülő tranzakciós költségek mértékét, vagy indokolatlan és felesleges többletköltségekkel terhelik-e a szerzői vagy a felhasználói oldalt, ezzel csökkentve a társadalmi jólétet.

3.8. A közös jogkezelő szervezetek és a társadalmi költségek csökkentése – hogyan egyeztethető össze a független jogkezelés a közös jogkezelés gazdasági funkcióival?

A fenti fejezetekben láthattuk, hogy bizonyos szerzői jogok közös kezelésének egyik fő funkciója (azon túl, hogy lehetővé teszi az adott jog gyakorlását) az, hogy az engedélyezési folyamat során felmerülő tranzakciós költségeket csökkentse. Ezáltal azzal a feltételezéssel lehet élni, hogy a jogkezelést végző szervezet az engedélyezés költségét a minimumra szorítja, és a befizetett jogdíjaknak csak akkora hányadát emészti fel a szervezet működési költsége, amely a fennmaradáshoz feltétlenül szükséges. Így elméletben a szerzőkhöz a beszedett jogdíjak lehető legnagyobb hányada jut el, növelve összbevételeiket és egyúttal motiválva őket újabb szerzői művek megalkotására, ami a szerzői jog egyik alapvető célja és társadalmi funkciója.

Felmerül a kérdés, hogy a költségminimalizálással kapcsolatos társadalmi elvárással hogyan egyeztethető össze az, hogy egy jogkezelő szervezet nyereségorientált legyen. Így – a jogosultak részére kifizetett jogdíjakon és a működéshez szükséges költségeken felül – keletkezik egy olyan összeg, amelyet a társadalom szereplői viselnek – közvetlenül vagy közvetve –, azonban a külső szemlélő számára ahhoz nem kapcsolódik semmilyen olyan többletérték, amely ennek a viselését akár szerzői, akár felhasználói oldalról indokolná.

Elérendő cél lehet például a piac liberalizálása, azaz a közös jogkezelő szervezetek egy adott műtípushoz kapcsolódó bizonyos jogosultság kezelésére vonatkozóan fennálló monopolhelyzetének megszüntetése, mivel ez indokolatlan díjemeléshez és nem kellően hatékony működéshez vezethet. A Kjk.-irányelv preambulumban rögzítettek szerint a nyereségorientált független jogkezelő szervezetek létrehozása a szerzői jogi jogosultak döntési szabadságát kívánta előmozdítani azáltal, hogy jogaik kezelését e szervezetekre bízzák [Kjk. irányelv (15) preambulumbekzdés], alternatívát szolgáltatva ezáltal a klasszikus közös jogkezelő szervezetek mellett.

Mindemellett lehetséges, hogy a versenyhelyzetből kifolyólag a független jogkezelő szervezetek olyan új üzleti modellekkel lesznek képesek előállni, amelyek a hatékonyságukból kifolyólag mégis kisebb költség mellett generálnak nagyobb jogdíjbevételt egy bizonyos

jogosulti csoport számára úgy, hogy még nyereségre is szert tudnak tenni, és amellyel nem sérül a közös jogkezelés költségcsökkentő funkciójához fűződő társadalmi elvárás sem.

Ennek vizsgálata céljából összevetjük a két független jogkezelő szervezet és a hasonló műtípusokat kezelő közös jogkezelő szervezet működésének legfőbb eredményeit, sarokszámait az elmúlt két üzleti évre vonatkozóan. Ennek révén áttekinthetővé válik, hogy a befolyó összegek mekkora aránya kerül végső soron a szerzők részére – közvetlenül vagy közvetetten – kifizetésre, és hogy mely típushoz tartozó szervezet működése tekinthető hatékonyabbnak ebből a szempontból.

ARTISJUS Magyar Jogvédő Iroda Egyesület

A főként (de nem kizárólag) zeneművek vonatkozásában közös jogkezelést végző ARTISJUS felosztási szabályzata meglehetősen összetett rendszer szerint szabályozza az egyes jogdíjnekem felosztását. Nem csupán közvetlenül az egyes szerzői jogi jogosultak felé teljesítenek kifizetést, hanem más közös jogkezelő szervezetek felé is. A beszedett jogdíjakból a szervezet továbbá elkülöníthet egy legfeljebb 10%-os részt kulturális és szociális célokra, amely elkülönített összeg a Nemzeti Kulturális Alap, valamint az Artisjus Irodalmi Alapítvány és az Artisjus Zenei Alapítvány részére kerül továbbításra, amely alapítványok célja az alkotótévékenység elősegítése és ennek keretében különféle projektek támogatása („szociális és kulturális célú elkülönítés”).

Az ARTISJUS elmúlt két üzleti évének főbb eredményei a következők:

	2016	2017
Értékesítés nettó árbevétele (eFt)	18 558 871	19 870 865
Összes jogdíjkötelezettség (eFt)	14 031 548	15 739 152
NKA üreshordozói jogdíj-kötelezettség (eFt)	1 666 044	1 793 922
Szociális és kulturális célú levonási kötelezettség (eFt)	846 638	904 415
Összes jogdíj és egyéb kulturális célt szolgáló kötelezettség (eFt)	16 544 230	18 437 489
Árbevételhez viszonyított aránya	89,14%	92,79%

2. táblázat: Az ARTISJUS közös jogkezelési tevékenységének eredménye az árbevétel arányában.

Forrás: ARTISJUS Magyar Jogvédő Iroda Egyesület 2017. üzleti év beszámolója⁷⁷

⁷⁷ ARTISJUS Magyar Jogvédő Iroda Egyesület 2017. üzleti év beszámolója: http://kjk.sztih.gov.hu/sites/default/files/2017_beszamolou_artisjus.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

A felosztott és az egyéb szociális és kulturális célra elkülönített összegek meglehetősen nagy részét teszik ki a közös jogkezelési tevékenységből származó bevételnek. Tekintettel arra, hogy az ARTISJUS több jogosultság szempontjából minősül reprezentatív közös jogkezelő szervezetnek, illetve bizonyos jogok kezelését kizárólagosan végzi, esetében nyilvánvalóan jobban érvényesülhetnek a méretgazdaságosságból adódó előnyök. A felosztott jogdíjak vagy más alkotói tevékenység támogatása céljából elkülönített pénzeszegek aránya a befolyt árbevétel arányában 90% körül alakul.

FilmJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete

A FilmJUS a filmalkotások szerzői javára végez közös jogkezelési tevékenységet. Közéjük tartoznak a forgatókönyvírók, rendezők, operatőrök, látvány- és jelmeztervezők, filmelőállítók (amelyek elsősorban jogi személyek). A FilmJUS a jogdíjak felosztása mellett szintén elkülönít egy bizonyos összeget szociális célokra, amelyet alapítványának ad át. Az alábbiakban látható, hogy ez a közös jogkezelő szervezet az ARTISJUS bevételeinek töredékével rendelkezik.

	2016	2017
Összes bevétel (eFt)	1 042 344	878 548
Tényleges működési költség (eFt)	194 769	207 800
Összes felosztandó jogdíj, EHO és egyéb kulturális célt szolgáló kötelezettség (eFt)	847 575	670 748
Árbevételhez viszonyított aránya	81,31%	76,35%

3. táblázat: A FilmJUS közös jogkezelési tevékenységének eredménye az árbevétel arányában.
Forrás: FilmJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete 2017. üzleti év beszámolója és kiegészítő melléklete⁷⁸

E szervezet esetében a tényleges működési költségek a bevételeknek jóval magasabb arányát teszik ki, így ezek nagyjából 80% körüli része kerül a jogosultakhoz vagy elkülönítésre szociális célokra. Ennek oka lehet az, hogy a FilmJUS típusú, kevesebb jogdíjat beszedő szervezetnek is van egy meghatározott mértékű állandó költsége, amelynek fedezése nélkül nem tudna működni. Mivel kevesebb jogdíjat szed be, ez a működési költség ebből nagyobb arányt tesz ki az árbevételre vetítve.

⁷⁸ FilmJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete 2017. üzleti év beszámolója és kiegészítő melléklete: http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/2018_05_30_beszamolo_filmjus.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.; http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/2018_05_30_kiegeszito_melleklet_filmjus.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

CloudCasting Kft.

A zeneművek jogosítását és jogkezelését végző CloudCasting Kft. esetében a működtetett gazdasági modell valamelyest eltérő a klasszikus közös jogkezelő szervezetek modelljeitől. Esetében előre meghatározott az, hogy mekkora a kiosztott jogdíjak árbevételhez viszonyított aránya. Felosztási szabályzata szerint a beszedett jogdíjak 10%-át jogosult megtartani költségeinek fedezésére, az ezen felüli összeget köteles a szerzői jogosultak (zeneszerzők, dalszövegírók és zeneműkiadók) részére kifizetni. A jogdíjak felosztása az egyes felhasználóktól beszerzett lejátszási listák alapján történik a művek felhasználásának arányában, valamint az adott felhasználótól beérkező jogdíj összegével arányosan (az egyes jogosultaknak kifizetendő jogdíj meghatározásakor a magasabb összegű jogdíjat kifizető felhasználó listája többet nyom a latban). Mindezek alapján a CloudCasting Kft. egy, a közös jogkezelő szervezetekhez hasonló, ugyanakkor az ARTISJUS-énál egyszerűbb gazdasági modellt alkalmaz.

A társaság felosztási szabályaiból az következik, hogy a jogdíjként beszedett összegek 90%-át az arra jogosultak részére kell kifizetni (az ARTISJUS esetében ez az arány hasonló), a nettó árbevétel 10%-ának pedig elegendőnek kell lennie a saját működési költségek kigazdálkodására.

E felosztási szabályok mellett is az állapítható meg, hogy a CloudCasting Kft. az elmúlt két üzleti évben (2016, 2017) e felosztási szabályzat működtetése mellett is nyereségesen tudott működni: 2016-ban 2 965 000 Ft összegű, míg 2017-ben 11 783 000 Ft összegű adózott eredményt produkált (a közzétett beszámolóban feltüntetett adatok alapján).⁷⁹

Mindebből arra lehet következtetni, hogy egy sikeres üzleti modellt fenntartva volt képes a cég alternatívát szolgáltatni a zeneművek szerzőinek. Tette ezt oly módon, hogy a befolyó jogdíjak legnagyobb része a szerzőkhöz jutott el, ennek ellenére nyereséggel tud működni. Ez jelezheti az Európai Unió által célzott versenyző piac kialakítása felé történő sikeres elmozdulást. Hozzá kell azonban tenni, hogy ez a modell leginkább olyan szerzők számára lehet előnyös, akik megfelelő hírnévvel rendelkeznek, mivel ez esetben a jogkezelő szervezet nem különít el szociális vagy kulturális célra egy meghatározott összeget, amelyet még pályájuk kezdetén álló szerzők támogatására lehetne fordítani.

MPLC Magyarország Kft.

A külföldi filmelőállítók jogait egy meglehetősen szűk körben, a filmalkotások nyilvános előadásának engedélyezéséhez fűződő jog vonatkozásában az MPLC Magyarország Kft.

⁷⁹ CloudCasting Kft. 2017. üzleti év beszámolója és felosztási szabályzata: http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/cc_2016_egyszerusitett_beszamolo.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.; http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/felosztasiszab_1_0.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

nevű független jogkezelő szervezet kezeli. E jogkezelő felosztási szabályzata⁸⁰ alapján a Magyarország területén beszedett jogdíjak 50%-át utalja tovább anyaszervezete számára, amely aztán a jogosultaknak történő felosztást ténylegesen végzi. Eszerint a beszedett jogdíjak 50%-a a független jogkezelő szervezetnél marad.

A többi vizsgált jogkezelő szervezet összes bevételének a kifizetett jogdíjakhoz (az egyéb kulturális, szociális kiadásokat is ideértve) viszonyított arányát tekintve ez az 50%-os mérték indokolatlannak tűnik, vagyis társadalmi szempontból potenciálisan eredményezhet aránytalan mértékű többletköltséget. Erősen megkérdőjelezhetővé válik a jogkezelő szervezet költségcsökkentő funkciója, ha a beszedett jogdíjak felét felemésztí a szervezet működési költsége és (amennyiben van) nyeresége.

Az MPLC Magyarország Kft. üzleti modellje azonban mindezidáig sikertelennek bizonyult, vagy hazánkban olyannyira kisméretű piaca van az általa kezelt jogosultságoknak, hogy még e magas arányú jogdíjösszeg megtartása mellett sem volt képes mindezidáig nyereségesen működni, sőt, jelentősnek tekinthető veszteséggel zárta mind a 2016-os, mind a 2017-es üzleti évet (2016-ban 32 913 000 Ft, 2017-ben pedig 41 550 000 Ft összegű negatív eredménnyel, azaz veszteséggel zárta az évet). Továbbá olyan jogosultságot kezel, amelyet Magyarországon más jogkezelő szervezet nem (esetleg csak képviseleti szerződés útján), ezért a klasszikus közös jogkezelő szervezetek melletti alternatívaként sem értelmezhető. Összességében sem a piaci versenyt, sem a társadalmi költségek csökkentését nem segíti elő.

Összegzés

E rövid áttekintés alapján az állapítható meg, hogy a zenei, illetve filmalkotások kezelését végző szervezetek esetében a felosztott jogdíjak (illetve ezekhez hozzáadódóan az esetleges alkotói tevékenységet támogató összegek) összes bevételhez viszonyított aránya optimálisan 80–90% körül alakul. Amennyiben egy szervezet nem képes ezt az arányt biztosító modellben működni, a társadalmi költségek szempontjából a létalapja megkérdőjelezhető. Bár az Európai Unió célul tűzte ki a közös jogkezelés területének versenyzőbbé tételét, csak attól, hogy több kisebb szervezet kezd el azonos természetű jogokat kezelni, a jogkezelés maga nem válik hatékonyabbá, és a szerzőket vagy a felhasználókat terhelő felesleges költségeket is generálhat. Jogszabályban esetleg rögzíthető lenne a kifizetett jogdíjak arányára vonatkozó kötelező legalacsonyabb szint, amely mellett a jogkezelési tevékenység végezhető.

⁸⁰ MPLC Magyarország Kft. 2017. üzleti év beszámolója és felosztási szabályzata: <http://e-beszamolo.im.gov.hu> – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.; http://kjk.sztmh.gov.hu/sites/default/files/fsz_2.pdf – utoljára letöltve: 2018. 12. 03.

KONKLÚZIÓ

A szerzői jogi szabályozás rendszere napjainkban nagymértékű átalakulás előtt áll, de legalábbis a társadalom részéről ilyen elvárásokkal kell szembenéznie a jogalkotónak. Bár a technológiai környezet jelentősen átalakult, a szerzői jog alapvető funkciója nem változott jelentősen az évtizedek során: a szerzők lehető legmagasabb bevétel iránti igénye és a fogyasztói jólét (szerzői művekhez való hozzáférés) maximalizálása iránti igény közötti egyensúly megteremtése. Ennek kapcsán jelentős mennyiségű közgazdaságtani kutatás került lefolytatásra, komoly eredményekkel és tudományos párbeszéddel.

Többen állítottak fel gazdasági modelleket egyes szerzői jogi kérdések vizsgálatához. Ezek kritikája alapvetően abban ragadható meg, hogy túl sok egyszerűsítő előfeltételezéssel élnek, ennek következtében a modellel ábrázolt helyzet túlságosan távol esik a piacon vagy a szerzői jogi jogviszonyokban tapasztalt realitásoktól. Ez a helyzet Richard Watt alkumodelljével is: olyan leegyszerűsítő előfeltételezésekkel állapít meg optimális viselkedést, amely a piacon tapasztalható számos tényezőt nem vesz figyelembe.

Ami az egyedi engedélyezést illeti, a magyar szabályozás gyakorlatilag teljes mértékben a piacra bízta a jogdíjmértékek alakulását, ami vezethet optimális erőforrás-allokáláshoz. A közvetítőszervezetekkel operáló piacok esetén azonban a közvetítők költségei és nyeresége (főként nagyon kedvező alkupozícióval rendelkező szereplők esetében) társadalmilag már nem kívánatos szintre redukálhatja a szerzők bevételeit.

Az Európai Unió a közös jogkezelés területén is – az átláthatóság és elszámoltathatóság növelése mellett – a verseny előmozdítását tűzte ki célul. Ettől a szervezetek hatékonyabb működését, az erőforrások keresletnek megfelelő allokálását és a jólét (szerzői és fogyasztói egyaránt) növekedését várják. Következésképpen amennyiben a versenyhelyzetből kifolyólag e célok nem valósulnak meg, a piac liberalizálására való törekvés eredeti célját nem éri el, értelmetlenné válhat.

Magyarország a Kjk.-irányelv rendelkezéseinek implementálásával elmozdult e cél megvalósítása felé. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy egyelőre a folyamat elején járunk, és a jövőben néhány korrekciós jellegű módosításra lesz szükség a rendszerben. A közös jogkezelő szervezetek alapvető gazdasági funkciója a társadalom költségeinek csökkentése mindazon szerzői jogosultságok tekintetében, amelyeket a szerzők csak ezen az úton képesek vagy jogosultak gyakorolni. A közös jogkezelő szervezetek működése során indokolatlanul felmerülő költségek összegegyeztetetlenek a társadalmi elvárással.

Ebből kifolyólag érdekes helyzet állt elő a nyereségorientált független jogkezelő szervezetek „meghonosításával”, tekintettel arra, hogy a szabadon felosztható nyereség első ránézésre sem a szerzők, sem pedig a fogyasztók érdekeit nem szolgálja. Kizárólag azzal lehet a későbbiekben igazolható a működésük, ha a létükkel a rendszer hatékonyabbá válik, tehát mintegy „rászorítják” a klasszikus közös jogkezelő szervezeteket a hatékonyabb működésre. Mindezedáig azonban e rövid idő alatt az a tapasztalat, hogy nem feltétlenül működnek

hatékonyabban. Ennek a megítéléséhez és a további következtetések levonásához azonban nagyobb terjedelmű vizsgálati időszakra lesz szükség.

A magyar jogalkotó a közös jogkezelés szabályozásába a fenti ellentmondás feloldása érdekében mindeztidáig nem avatkozott be. Elképzelhető, hogy erre nem is lesz szükség, és az elérni kívánt versenyző piac hatásainak elérésén keresztül javul az ágazat egészének működési hatékonysága. Azonban ha a piaci folyamatok önmagukban, jogalkotáson keresztüli kontroll nélkül mégsem lennének képesek betölteni ezt a szerepet, a rendszer revíziója válhat szükségessé.